

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Анотації. У своїй роботі автор досліджує проблему професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови на сучасному етапі. Розглядається технологія розвитку професійно-педагогічних навичок та умінь в ході практичних занять з іноземної мови на кожному етапі навчання у вищому навчальному закладі. Вважається необхідним врахування у методиці професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови соціального, професійно-педагогічного та особистісно-психологічного компонентів.

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка майбутніх викладачів, педагогічні навички та вміння, іноземна мова.

Єфремова О.И. Особенности подготовки будущих учителей иностранного языка на современном этапе.

Аннотации. В своей работе автор исследует проблему профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка на современном этапе. Рассматривается технология развития профессионально-педагогических навыков и умений во время практических занятий по иностранному языку на каждом этапе обучения в высшем учебном заведении. Считается необходимым учет в методике профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка социального, профессионально-педагогического и личностно-психологического компонентов.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая подготовка будущих учителей, педагогические навыки и умения, иностранный язык.

In his article the author researches the problem of preparation of future teachers of foreign language in the modern period. The technology of development of professional pedagogical skills and abilities during practical classes of English

language on each stage of learning in the institution of higher education is examining. Social, professionally-pedagogical and personally-psychological components of methodology of future teacher's preparation are considerate to be necessary.

Key words: professional pedagogical preparation of future teachers, pedagogical skills and abilities, English language.

Постановка проблеми. На сучасному етапі проблема професійної підготовки майбутніх викладачів актуалізувалась у зв'язку з перебудовою системи освіти, спрямованої на становлення особистості тих, хто навчається, розвиток їхніх здібностей і обдарувань. Це визначає необхідність удосконалення працівників під час викладання іноземної мови в системі вищої професійної освіти.

Система вищої освіти повинна постійно оновлювати теоретико-методологічну базу, що також обумовлено швидкими змінами та трансформаціями соціально-економічних процесів в Україні. Розуміння державою того, що освіта повинна стати важливим фактором формування нової якості суспільства та економіки, затвердило випереджувальну роль освіти, її здатність забезпечити розвиток інших сфер суспільної практики. Про це свідчить включення освіти до пріоритетних національних проектів із метою її системного якісного поліпшення, підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні. Національна система освіти повинна враховувати національні інтереси, світові тенденції розвитку. Як зазначено у Національній доктрині розвитку освіти, в Україні «повинні забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, а також створюватися умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя» [5]. Для виконання цих вимог необхідні педагоги нового покоління, здатні на високому рівні здійснювати навчальний процес, освоювати нові технології, творчо підходити до вирішення інноваційних завдань формування та розвитку особистості учня.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам підготовки майбутніх викладачів іноземної мови присвячені дослідження

О. Леонтьєва, А. Міщенко, В. Мяснищева, К. Платонова, С. Рубінштейна, В. Сластеніна та інших науковців.

Нині до проблеми методичної підготовки викладачів іноземної мови потрібно ставитися особливо відповідально, адже змінився соціокультурний контекст вивчення іноземної мови. Стало можливим як безпосередньо, так і опосередковано (через Інтернет) спілкуватися з великою кількістю людей різних інтересів, професій, що обумовило посилення мотивації у вивченні іноземних мов міжнародного спілкування. Тому сучасна мовна освіта змінилась та передбачає міждисциплінарну інтеграцію, варіативність, багаторівневність, орієнтацію на міжкультурний аспект оволодіння іноземною мовою. У цьому зв'язку постає питання про підготовку викладача іноземних мов нового покоління.

Мета статті: дослідити проблему професійної педагогічної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Як зазначається у психолого-педагогічній літературі, коли абітурієнт вступає до певного вищого навчального закладу або на певний факультет, це не завжди є показником позитивного ставлення до майбутньої професії. Особливо це важливо для факультету іноземних мов, де більшість абітурієнтів бажають вивчати іноземні мови, але перспектива їхнього викладання здається їм вельми віддаленою та не викликає інтересу. У такому разі професійна спрямованість і професійна мотивація не формуються, якщо в навчальному процесі з самого першого курсу навчання не представлені ті чи інші елементи майбутньої професії.

В умовах, коли необхідно забезпечити найефективнішу адаптацію студентів до обраної педагогічної спеціальності, особливу актуальність набуває розробка акмеологічного підходу, який базується на таких основних положеннях:

а) з перших років навчання студента необхідно навчити співвідносити повний маршрут його освіти з кінцевою метою навчання;

б) необхідно ознайомити студента з його індивідуальними, особистісними та суб'єктно-діяльними характеристиками порівняно з вищими рівнями професіоналізму;

в) на підставі такого порівняння й усвідомлення свого потенціалу допомогти студенту виробити власний план сходження на вершину професійної діяльності, прогнозувати свій розвиток з урахуванням своїх індивідуальних властивостей, визначити головну мету та мету кожного етапу, шляху, методи і технології досягнення вершин.

Для того, щоб після закінчення навчального закладу випускник успішно перейшов на стадію професійної адаптації, у вищому навчальному закладі повинні бути створені умови, які забезпечують успішне працевлаштування молодого спеціаліста. До таких умов, на наш погляд, належить:

- обізнаність студентів у галузі сучасних і потенційних характеристик та стану ринку праці, а також вимог суспільства і працедавців до спеціалістів окремої професійної сфери;

- організація спеціальних тренінгів самопрезентації та працевлаштування для студентів випускних курсів;

- забезпечення міцних зв'язків вищого навчального закладу з потенційними працедавцями.

Говорячи про професійно-педагогічну підготовку майбутніх викладачів, ми вважаємо доречним звернутися до контекстного навчання А. Вербицького [1], в основі якого закладений принцип професіоналізації процесу навчання у вищому навчальному закладі. Автор наголошує на тому, що контроль процесу поєднання навчальної діяльності з професійною повинен здійснюватися протягом усього навчання у вищому навчальному закладі. Контроль повинен відбуватися не тільки за рівнем засвоєння знань, але й за рівнем формування пізнавальної і професійної мотивації, діяльності в цілому. Засобами контролю можуть слугувати контрольні завдання, атестаційні конкретні ситуації, ділові ігри. У цей час процес перевтілення студента у спеціаліста повинен контролюватися не тільки викладачем, але й самим студентом. Враховуючи

саме ці умови, можна спостерігати за виникненням пізнавальної мотивації та перевтіленням її у професійну, на зацікавлену участь самого студента у процесі переходу від навчання до професійної діяльності.

Цікавою ми вважаємо думку Г. Мельникової [3], яка зазначає, що через специфіку навчального предмета «Іноземна мова» нова модель підготовки повинна включати такі основні частини, як: соціальна, професійно-педагогічна та особистісно-психологічна. Розглянемо кожну з них окремо.

Соціальний компонент методики підготовки повинен орієнтувати майбутнього спеціаліста на розуміння нової ролі викладача у мінливій реальності, на усвідомлення свого місця в соціумі.

Професійно-педагогічний компонент підготовки передбачає формування комунікативних, педагогічних та методичних навичок та вмінь на основі варіативності сучасних концепцій, методик і технологій навчання іноземних мов з урахуванням індивідуальних потреб тих, хто навчається, та регіону в цілому. Формування комунікативних умінь і навичок майбутнього спеціаліста потребує оновлення змісту навчальних програм у плані використання активних форм роботи з іноземної мови та методики її викладання. До методичних умінь та навичок науковець відносить усвідомлення професійної діяльності на теоретичному рівні, а також модель переходу теорії в педагогічну практику.

Особистісно-психологічний компонент підготовки передбачає вироблення самооцінки та усвідомлення необхідності саморозвитку й самоосвіти як важливих умов для становлення самостійної творчої особистості.

Припускається, що стосовно цієї моделі методичної підготовки викладача іноземної мови, студент повинен оволодіти іноземною мовою як засобом спілкування, об'єктом навчання, інструментом навчання та педагогічного спілкування, що передбачає певний рівень сформованості різних методичних умінь.

Г. Мельникова також вважає, що під час методичної підготовки викладача іноземних мов слід ураховувати такі фактори:

- готовність викладача до змін у системі навчання;

- готовність навчатися все життя в системі неперервної педагогічної освіти;

- постійне удосконалення білінгвальних комунікативних навичок та умінь в усній і писемній комунікації;

- використання іноземної мови у професійно-орієнтованому навчанні.

Найповніший аналіз формування професійних якостей майбутнього викладача іноземної мови, на нашу думку, описав у своїх працях В. Аракін [4]. Автор подає технологію розвитку професійно-педагогічних умінь і навичок у ході практичних занять з іноземної мови на кожному етапі навчання у вищому навчальному закладі. За В. Аракіним, з самого початку першого курсу слід працювати над зразковою вимовою студентів, сприяти формуванню педагогічних умінь у постановці вимови в інших студентів. Адже, правильна дикція, виразність мовлення – важливі компоненти формування професійних навичок майбутнього викладача. Професіоналізація навчального процесу на першому курсу здійснюється не тільки під час проведення аудиторних занять, але й під час проведенні позааудиторних занять таких, як фонетичні конкурси, лінгвістичні олімпіади, драматичні гуртки тощо, де студенти поступово набувають вміння виступати перед аудиторією, виразно читати, декламувати вірші, співати, тим самим накопичуючи необхідний потенціал професійних умінь викладача іноземної мови, вихователя, класного керівника.

В. Аракін розглядає проблему формування професійних навичок на першому курсі як невід'ємну складову частину успішного розвитку професійної й особистісної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови в подальшому навчанні.

Щодо другого курсу, то необхідно ускладнювати види завдань, на яких студенти мають виконувати роль викладачів, що стає продовженням формування професійно-значущих умінь. Автор пропонує спеціальні професійно-орієнтовані вправи, спрямовані на ознайомлення студентів із методичними прийомами відбору, систематизації, обробки навчального матеріалу, засвоєння лексики шкільного вжитку, прийомів мотивування учнів

до навчальної діяльності, дидактичних умінь пояснення правил, домашніх завдань, виправлення помилок тощо.

Із важливістю початкового етапу навчання у вищому навчальному закладі згодна й І. Зимня. Вчена говорить про психологічні труднощі адаптаційного періоду, його вплив на мотивацію студента, на його характер засвоєння нових ціннісних орієнтацій. Вона значає, що перед викладачем на першому курсі постає «...відповідальне психолого-педагогічне завдання формування студента як суб'єкта навчальної діяльності, що передбачає, перш за все, необхідність навчити його організації своєї навчальної діяльності. При цьому зразок виконання цих дій повинен демонструвати сам викладач» [2]. Саме на початковому етапі навчання студент усвідомлює мету свого навчання – набуття професії педагога.

Особливу увагу слід приділяти третьому курсу, де розвиток професійно-значущих умінь і навичок поєднується з отриманням першого досвіду професійної діяльності, необхідного у зв'язку з проходження практики у школі. Трапляється так, що саме на цьому етапі навчання студенти не готові здійснювати педагогічне спілкування, а саме «автентично та варіативно стимулювати, контролювати, організувати мовленнєву діяльність тих, хто навчається, на уроці, а також реагувати на їхню мовленнєву поведінку» [4]. Дуже важливим є розвиток у студентів уміння говорити обґрунтовано, висловлювати своє ставлення до висловлювань інших, адже саме в цей період майбутній викладач повинен мати чітку дикцію, правильно здійснювати вербальне і невербальне спілкування, долати свою сором'язливість та вільно виступати перед аудиторією. При цьому В. Аракін та Б. Лапідус вважають за необхідне проведення фрагментів уроків самими студентами та «імітувати кращі якості своїх викладачів» [4]. Ми вважаємо, що такий підхід покращує мотивацію та робить педагога відповідальнішим за формування професійних якостей майбутнього викладача.

Щодо четвертого курсу, то у цей період майбутній викладач уже має не тільки психолого-педагогічні, теоретико-методичні, але й окремі професійно-

значущі вміння і навички: користується лексикою педагогічного спілкування, виразно розмовляє та читає, розподіляє увагу у процесі контролю учнів, виправляє фонетичні, лексичні, граматичні помилки та ін. Ускладнити педагогічну спрямованість діяльності студентів можна завдяки мікровикладанню. У цей період студенти керуються високими внутрішніми мотивами, які сприяють серйозному ставленню до підготовки і проведення мікровикладань, методика яких повинна відповідати вимогам шкільної методики.

На п'ятому курсі необхідно, на думку В. Аракіна, надавати професійне звучання навіть обговоренню непрофесійних тем. Автор пропонує ускладнити завдання і вправи на розвиток професійних умінь та навичок. Він пропонує складати завдання на фіксацію й корекцію помилок інших студентів у монологічному та діалогічному мовленні, корекцію письмових робіт із перевіркою за ключем, добір ілюстративного матеріалу, складання тренувальних вправ, підготовку і проведення мікроуроків.

Завдяки такому підходу можна розраховувати на успішне проходження педагогічної практики і підвищення мотиваційного напрямку професійної діяльності майбутнього викладача іноземної мови.

Висновки. Викладене вказує на необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, перш за все, завдяки створенню умов, які будуть сприяти професійному становленню студентів, посилювати мотивацію до вивчення іноземних мов як засобу міжнародного спілкування.

Для розв'язання зазначених проблем необхідно врахувати в методиці їхньої підготовки соціальний, професійно-педагогічний і особистісно-психологічний компоненти.

У подальшому, розв'язання проблеми підготовки майбутніх вчителів іноземної мови потребує розв'язання низки питань, найактуальнішими з яких є формування готовності вчителів іноземної мови до використання ігрових технологій у майбутній професійній діяльності.

Список використаної літератури.

1. Вербицкий А.А., Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А.А. Вербицкий. – М.: Высшая школа, 1991. – 207 с.
2. Зимняя И.А., Педагогическая психология: учебное пособие / И.А. Зимняя. – М., 1997. – 288 с.
3. Мельникова Г.Т. Методическая подготовка будущих учителей иностранных языков в современных условиях // Традиции и новаторство в гуманитарных исследованиях: Сб. науч. тр. посвящ. 50-летию ф-та иностр. яз. Мордов. гос. ун-та им. Н. П. Огарева / Редкол.: Ю. М. Трофимова (отв. ред.) и др. - Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2002. - С. 70-72.
4. Методика работы над практическим курсом английского языка. /Под ред. В.Д. Аракина. – М.: Высш. шк.,1984. – 263 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс] / Затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року, № 347/2002. – Режим доступу до нормативно-правової бази МОН : <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>.